

2.2.7. KVASTAD A5-6

Et utsiktspunkt fra tidligmesolitikum med spor etter omskjefting

Synnøve Viken

C59669, Kvastad 22/1, Tvedestrand kommune, Aust-Agder					
Askeladden-ID	Utgravd areal	Antall funn	Høyde	Datering	Strukturer
172666/172667	100 m ²	1018	46–49 moh.	TM	-

SAMMENDRAG

Under utgravningen av Kvastad A5-6 ble det gjort 1018 funn av kvarts, flint, bergart og metarhyolitt. Høyden over havet og typologiske og teknologiske trekk i materialet tyder på en datering til slutten av tidligmesolitikum, ca. 8400–8300 f.Kr.

To aktivitetsområder ble skilt ut på lokaliteten, ett i nord (ca. 46–47 moh.) og ett i sør (48 moh.). Høydeforskjellen mellom disse indikerer at aktiviteten i det nordlige aktivitetsområdet kan ha funnet sted i begynnelsen av mellommesolitikum og dermed er yngre enn aktiviteten på den noe høyereliggende, søndre delen. De to funnkonsentrasjonene skiller seg fra hverandre ved at kvarts har blitt bearbeidet i den nordlige og antatt yngste konsentrasjonen, mens flekkeproduksjon i flint synes å ha vært en sentral aktivitet i sør. Spredningen av funn av metarhyolitt og andre bergarter viser at økser har blitt bearbeidet i begge konsentrasjonene, men dette er tydeligst i det søndre av de to aktivitetsområdene, der en kjerneøks av bergart ble funnet med tilhørende produksjonsavfall. Et fåtall mikrolitter har også blitt laget – antagelig for å erstatte mikrolitter som ble deponert på stedet.

Kvastad A5-6 kan ha blitt benyttet av de samme menneskene som har oppholdt seg på de øvrige lokalitetene på Kvastad, og kan ha blitt besøkt ved flere anledninger. Det begrensede funnmaterialet og fraværet av strukturer indikerer at oppholdene har vært korte. Redskaper har blitt skjefte om og bearbeidet på stedet. Kvastad A5-6 bør ses på som et utsiktspunkt med tanke på jakt/fangst/fiske eller kontroll over inn- og utfart til bukten på Kvastad i slutten av tidligmesolitikum og ved overgangen til mellommesolitikum.

BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN AV KVASTAD A5-6

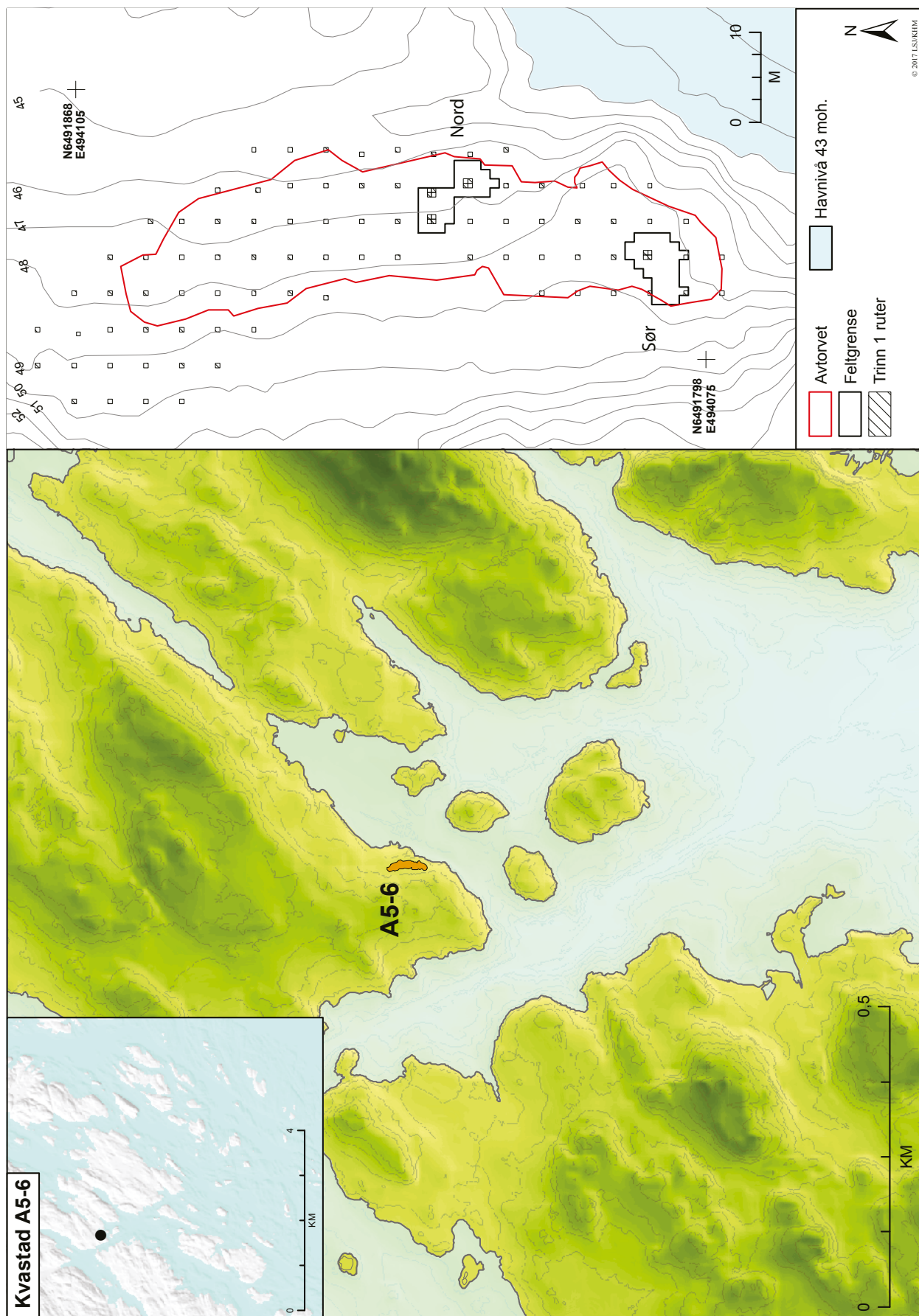
Aust-Agder fylkeskommune registrerte to lokaliteter, Kvastad A5 i nord (ID 172666) og Kvastad A6 i sør (ID 172667), på en sammenhengende flate i 2013. Lokalitetene ble avgrenset i forhold til hverandre av negative prøvestikk mellom dem. Lokalitetene ble ellers avgrenset av negative prøvestikk og topografiske elementer, med et estimert areal på til sammen ca. 1100 m². På området avgrenset som Kvastad A5 ble det ved registreringen gravd 20 prøvestikk. Av disse ble det gjort funn i åtte, og til sammen ti funn av flint, bergkrystall, kvarts og sandstein ble samlet inn. På Kvastad A6 ble det gravd tolv prøvestikk. Fordelt på fire funnførende prøvestikk ble til sammen tolv artefakter samlet inn, i all hovedsak av flint, men også et nakkeparti av en øks og et avslag av metarhyolitt. I registreringsrapporten påpekes det at de to lokalitetene var adskilt av funntomme prøvestikk, men at den korte avstanden mellom dem og høyden over havet (begge ca. 45 moh.) åpnet for at de skulle ses i sammenheng. Lokalitetene ble, på bakgrunn av funnmaterialet og

en foreløpig strandlinjekurve, gitt en datering til mellommesolitikum (Eskeland 2013: 389–394).

BELIGGENHET, TOPOGRAFI OG JORDSMONN

Flaten som lokalitetene lå på, var svakt skrånende mot øst og har ligget ved en liten bukt i en skjermet fjordarm da lokaliteten var i bruk. I sørlig ende av lokaliteten var det et noe fremskutt, høyere platå med en bergnabb i forkant mot øst. Fra dette platået, 48 moh., falt terrenget mot både sør og nord. Den sørlige av de to funnkonsentrasjonene lå på dette platået. Den nordlige funnkonsentrasjonen lå i østvendt helling mellom ca. 46 og 47 moh., med til dels bratt fall mot sør og øst på nedsiden. Mot vest var lokaliteten avgrenset av en steinur og stigende terreng. Med et havnivå omkring 43–44 meter høyere enn i dag vil lokaliteten ha hatt to velegnede landingsplasser for båter – én i sør og én i vest like nord for bergnabben.

Nord for den nordligste funnkonsentrasjonen, omtrent midt over Kvastad A5, gikk det en traktorvei

Figur 2.2.7.1: Lokaliteten Kvastad A5-6 sin beliggenhet ved havnivå satt til 43 meter over dagens. Ill.: L.S. Johannessen.
 Figure 2.2.7.1: The site Kvastad A5-6 with the shoreline set to 43 metres above today's level.

Figur 2.2.7.2: Oversiktsbilde over Kvastad A5-6 under undersøkelsens trinn 2. Ronny Kvarsnes (nærmest kamera) graver i det nordre aktivitetsområdet. I bakgrunnen grubler Eystein Østmoe i det søndre aktivitetsområdet.

Figure 2.2.7.2: View of Kvastad A5-6 during excavation, facing south. Ronny Kvarsnes (foreground) is digging in the northern activity area, Eystein Østmoe (background) is contemplating the southern activity area.

fra Kvastad skolevei mot høydedraget som Kvastad A9 lå på. Før utgravningen var lokaliteten bevokst med lyng, furu og plantet gran med spredte innslag av løvtrær. Undergrunnen bestod av podsolert, fin sand med lite stein og grus.

UTGRAVNING, METODE OG FAGLIGE PRIORITERINGER

Kvastad A5-6 ble, i likhet med de øvrige steinalderlokalitetene som omfattes av prosjektet, undersøkt i tre utgravningstrinn (jf. Sundström mfl., kap. 1.5, denne bok).

Trinn 1

Under trinn 1 ble lokaliteten behandlet som to ulike lokaliteter, Kvastad A5 i nord og Kvastad A6 i sør. Det ble satt ut et sammenhengende rutenett som omfattet begge, siden det var usikkert om det dreide seg om to

adskilte lokaliteter eller én større. Trinn 1 resulterte i få og spredte funn fra Kvastad A5. På Kvastad A6 ble fire prøveruter utvidet under trinn 1 (fig. 2.2.7.1). Disse rutene fordelte seg på to ulike aktivitetsområder. Den ene av rutene lå oppe på platået i sørlig del av A6, mens de tre andre rutene lå i nordlig ende av Kvastad A6, på grensen til Kvastad A5. I og med at den nordlige konsentrasjonen trolig overlappet de to definerte lokalitetene, valgte vi å forsøke å slå disse sammen til én lokalitet. Etter godkjennelse fra Riksantikvaren ble lokalitetene slått sammen til én lokalitet før trinn 2.

Trinn 2

Under trinn 2 ble lokaliteten først maskinelt avtorvet. Det ble da søkt etter overflatefunn for å undersøke om det kunne påvises funnkonsentrasjoner som ikke ble påvist under trinn 1. Avtorvingen ga ingen indikasjoner på at det fantes flere funnkonsentrasjoner enn de to aktivitetsområdene som ble påvist under trinn 1. Det

ble derfor åpnet utgravningsfelt rundt de utvidede rutene fra trinn 1 (fig. 2.2.7.2). De fleste funnene ble gjort i de øverste 15 cm under trinn 1, og det ble derfor besluttet å grave i kvadranter og 15 cm tykke lag i trinn 2. Dette for å få et finmasket inntrykk av funnkonsentrasjonene og for å søke etter strukturer.

Funn av flere typer bergartsavslag under trinn 1 indikerte at det kunne være intakte sekvenser fra økseproduksjon/-modifikasjon på lokaliteten. Etter at det ble funnet en kjerneøks med tilhørende produktionsavfall i funnkonsentrasjonen på plataet på Kvastad A5-6 sør, ble totalgravning av konsentrasjonen her prioritert, og den ble gravd i to lag à 15 cm. Det ble påvist én mulig struktur under gravingen. Denne ble undersøkt og avskrevet.

Blant funnene fra lokalitetens nordlige del var kvarts det dominerende råstoffet. Etter å ha gravd hoveddelen av kvartskonsentrasjonen i dette området ble det prioritert å følge funn av bergart og flint fremfor å grave de områdene som bare inneholdt primært tilvirket kvartsavfall, for å se om det kunne påvises flere aktivitetsområder innenfor det nordlige området. Funnkonsentrasjonen på Kvastad A5-6 nord lå i skrånende terreng og var uskarpt avgrenset. Totalgravning av dette området ble ikke prioritert.

Som følge av de ulike prioriteringene i felt ble trinn 2-delen av undersøkelsen i hovedsak konsentrert til den delen av lokaliteten som var registrert som Kvastad A6.

Trinn 3

I trinn 3 (flateavdekkingen) fjernet gravemaskinen gradvis masser ned til steril grunn, slik at eventuelle dypere strukturer eller funn kunne oppdages underveis. Det ble ikke påvist noen strukturer under flateavdekkingen, men enkelte funn ble samlet inn.

KILDEKRITISKE FORHOLD

Podsolfprofilen var uforstyrret på flaten, med unntak av i én prøverute ved traktorveien i østlig kant av lokaliteten. Forstyrrelsene der skyldes sannsynligvis rotvelte eller intensjonell fjerning av et tre. Et intakt podsolfprofil kan, basert på geologiske undersøkelser i området, tolkes som et resultat av at marken ikke har blitt nevneverdig forstyrret i løpet av de siste 4000 årene (Sauer mfl. 2008).

Det kan likevel ikke utelukkes at naturlige prosesser har hatt innvirkning på funnspredningen (jf. Darmark, kap. 3.3, denne bok). Særlig på Kvastad A5-6 nord, som lå på en skrånende flate, kan vannsig og andre naturlige prosesser ha hatt stor innvirkning på funnspredningen. Funnenes fordeling på plataet på Kvastad A5-6 sør ga inntrykk av å være mindre forstyrret av naturprosesser.

Dette kan ha sammenheng med at funnene der lå på en plan flate med større innslag av stein i undergrunnen.

FUNNMATERIALE

Det ble til sammen gjort 1018 gjenstandsfunn på Kvastad A5-6 (tab. 2.2.7.3). Totalt sett er kvarts det dominerende råstoffet, men nesten alle kvartsfunnene ble gjort på Kvastad A5-6 nord. På Kvastad A5-6 sør er flint det dominerende råstoffet. Totalt 19 funn av alle råstoff er sekundærbearbeidet, noe som tilsvarer en redskapsandel på 1,9 %.

I dette kapittelet vil de ulike råstoffene gjennomgås hver for seg, før det gjøres rede for ulike redskapskategorier.

Råstoff

Kvarts

Kvartsen fra Kvastad A5-6 spenner fra hvit og tett til gjennomskinnelig melkekvarts. Kvartskjernene viser at råstoffet har flere naturlige sprekker og inklusjoner, og det kan derfor ikke regnes som førsteklasses råstoff. Ingen funn av kvarts er sekundærbearbeidet. Nær alle de innsamlede kvartsfunnene stammer fra Kvastad A5-6 nord, på lokalitetens sørlige del ble det bare funnet fem fragmenter av kvarts.

Flint

En tredjedel av funnmaterialet fra lokaliteten er av flint. Andelen sekundærbearbeidet flint utgjør 3,2 % av flintmaterialet, og 10,1 % av flinten er skilt ut som varmpåvirket. I det som er klassifisert som varmpåvirket, kan det finnes flint som er påvirket av frost, som kan gi lignende frakturer som varme. Videre har rundt en femtedel av flinten rester av cortex.

Bergart

To ulike bergarter er påvist i materialet. Begge bergartene er brukt til økseproduksjon. Den ene bergarten er tett, finkornet og gul til rosa på farge. Denne bergarten er identifisert som metarhyolitt. Den andre bergarten er mer grovkornet og homogen rødbrun på farge. Den kan være en form for diabas, men er her omtalt som en vulkansk bergart.

Totalt 193 funn er av metarhyolitt. Syv av disse er sekundærbearbeidet. Blant disse er fem funn katalogisert som øksefragmenter, ett funn som økseemne og ett som fragment med retusj.

I alt 20 artefakter er av vulkansk bergart. Én av disse er en kjerneøks fra Kvastad A5-6 sør. Alle øvrige avslag og fragmenter av samme bergart ble funnet i samme område som øksen.

U.nr.	Hovedkategori	Antall	%	Delkategori/merknad	Antall
<i>Sekundærbearbeidet flint</i>					
1	Mikrolitt	3	0,9	Lansett	2
				Skjevtrekant	1
2	Mikrostikkel	3	0,9	På flekke	2
				På mikroflekke	1
3	Flekk	1	0,3	Stikkel	1
4	Flekk	2	0,6	Med retusj	2
6	Mikroflekk	1	0,3	Med retusj	1
9	Fragment	1	0,3	Med retusj	1
Sum sekundærbearbeidet flint		11	3,2		
<i>Primærtvirket flint</i>					
5	Flekk	80	23,2	Sekundærflekk	1
				Andre flekker	79
7	Mikroflekk	21	6,1		21
8	Avslag	75	21,7	Primæravslag	2
				Sekundæravslag	2
				Andre avslag	71
10	Fragment	121	35,1		121
11	Splint	29	8,4	Med slagbule	14
				Uten slagbule	15
12	Kjerne	1	0,3	Plattformkjerne	1
13	Kjerne	6	1,7	Kjernefragment	6
14	Knoll	1	0,3		1
Sum primærtvirket flint		334	96,8		
Sum, flint		345	100		
<i>Varmepåvirket flint</i>		35	10,1		
<i>Flint med cortex</i>		80	23,2		
Prosentandel av alle steinfunn			33,9		
<i>Primærtvirket kvarts</i>					
15	Flekk	5	1,1		5
16	Mikroflekk	1	0,2		1
17	Avslag	52	11,3		52
18	Fragment	399	86,7		399
19	Splint	1	0,2	Med slagbule	1
20	Kjerne	1	0,2	Plattformkjerne	1
21	Kjerne	1	0,2	Uregelmessig kjerne	1
Sum, kvarts		460	100		
Prosentandel av alle steinfunn			45,2		
<i>Sekundærbearbeidet bergart</i>					
22	Øks	7	3,3	Kjerneøks (vulkansk bergart)	1
				Økseemne (metarhyolitt)	1
				Øksefragment (metarhyolitt)	5
24	Fragment	1	0,5	Med retusj (metarhyolitt)	1
Sum sekundærbearbeidet bergart		8	3,8		
<i>Primærtvirket bergart</i>					
23	Avslag	117	54,9	Av metarhyolitt	102
				Av vulkansk bergart	15
25	Fragment	68	31,9	Av metarhyolitt	64
				Av vulkansk bergart	4
26	Splint	20	9,4	Med slagbule (metarhyolitt)	6
				Splint uten slagbule (metarhyolitt)	14
Sum primærtvirket bergart		205	96,2		
Sum, bergart		213	100		
Prosentandel av alle steinfunn			20,9		
SUM, ALLE STEINFUNN		1018	100		

Tabell 2.2.7.3: Oversikt over alle steinfunn fra Kvastad A5-6 (C59669) fordelt på råstoff og kategori.
Table 2.2.7.3: All lithic finds from Kvastad A5-6 (C59669) organized according to raw material and category.

Figur 2.2.7.4: Kjerneøksen fra det søndre aktivitetsområdet på Kvastad A5-6 sammenføydd med avfallet av samme bergart. Gjentatte oppskjerpingsavslag, slått fra siden av økseeggen, har snudd økseeggen. Ill.: S. Viken / KHM.

Figure 2.2.7.4: The core axe from the southern activity area at Kvastad A5-6 refitted with debris. Repeated edge-preparation flakes have turned the edge-angle around.

Redskaper, kjerner og flekker

Økser

En kjerneøks i vulkansk bergart ble funnet i samme avgrensede område som antatt produksjonsavfall fra den samme øksen på Kvastad A5-6 sør. En avspaltning ved eggen har gjort øksen asymmetrisk med smal egg; dette kan være årsaken til at øksen ble deponert. Sammenføyning av avfallet og øksen ble utført for å finne ut om øksen var produsert fra et emne, eller om

det dreide seg om omhugging av en øks som hadde vært i bruk. Sammenføyningen viste at kjerneøksen og avfallet er resultat av omhugging av en større øks (fig. 2.2.7.4).

Det ene øksefragmentet av metarhyolitt fra Kvastad A5-6 sør er en øks som sannsynligvis mangler nakkepartiet. Eggen er ikke tilvirket med slag direkte på eggen, men av en spaltet flate som enten har vært en del av stykket øksen ble laget av, eller er slått til ved et slag på siden av eggen. Det er derfor usikkert om

Figur 2.2.7.5: Redskaper og mikrolitter av flint samt et retusjert fragment av metarhyolitt fra Kvastad A5-6. Lansettmikrolitter (a–b), skjvtrekantmikrolitt (c), mikrostickler (d–f), stikkel (g), skraper (h), mikroflekke med retusj (i), flekke med retusj (j) og fragment med retusj av metarhyolitt (k). Ill.: S. Viken / KHM. *Figure 2.2.7.5: Flint tools and micro-liths, and a retouched fragment of metarhyolite from Kvastad A5-6: lanceolate micro-liths (a–b), scalene triangle (c), microburins (d–f), burin (g), scraper (h), retouched microblade (i), retouched blade (j) and a retouched fragment of metarhyolite (k).*

denne øksen bør betegnes som en kjerneøks eller en skiveøks. Det foreligger ytterligere fire øksefragmenter og et økseemne i metarhyolitt. Sistnevnte er et større stykke metarhyolitt som har spaltet på tvers av emnet, langs en naturlig fure under tilhugging.

Øvrige redskaper

De øvrige redskapene består av mikrolitter, retusjerte flekker, en stikkel og et retusjert fragment av flint og et retusjert fragment av metarhyolitt (fig. 2.2.7.5).

Mikrolittene består av to lansetter og en skjvtrekant. Lansettmikrolittene ble funnet på Kvastad A5-6 sør, mens skjvtrekanten ble funnet like nord for funnkonsentrasjonen på Kvastad A5-6 nord. Lansettmikrolittene er trolig produsert ved hjelp av mikrostickeltekknikk. Begge lansettmikrolittene (fig.

2.2.7.5 a–b) har odden i proksimalenden, der slagbulen har blitt fjernet før odden har blitt retusjert. Den ene lansettmikrolitten har retusj i både proksimal- og distalenden. Retusjen i distalenden stopper ved midten av flekken. Mikrolitten er lik en mikrolitt fra Sagene B1 (Viken, kap. 2.2.3, fig. 2.2.3.9 i, denne bok) og ligner en variant Tor Arne Waraas (2001) kaller *rombisk lansett*. Skjvtrekantmikrolitten (fig. 2.2.7.5 c) er laget av en mikroflekke som er fragmentert; bare odden ble funnet. De tre mikrosticklene (fig. 2.2.7.5 d–f) som ble funnet på lokaliteten, er av andre flinttyper enn mikrolittene.

Det ble funnet en flekke med stikkellkant (fig. 2.2.7.5 g). Denne flekken har dessuten en retusjert mikrostickelfasett i motstående ende. To flekker og en mikroflekke er retusjert (fig. 2.2.7.5 h–j). Den ene retusjerte flekken er tolket som en skraper. Den

Figur 2.2.7.6: Eksempler på flekker, mikroflekker, kjerne og kjernefragment av de ulike flinttypene fra sadelen på Kvastad A5-6. Flekker (a–b) og mikroflekke (c) i grå, semimatt flint. Flekker (d–e) og mikroflekke (f) i lys, melert flint. Kjernefragment i grå, semimatt flint (g) og oppbrukt kjerne (h) i lys, melert flint. Ill.: S. Viken / KHM.

Figure 2.2.7.6: Examples of blades, microblades, core and core fragment of the two flint types from the southern activity area at Kvastad A5-6: blades (a–b), microblade (c) and core fragment (g) of grey, grainy flint. Blades (d–e), microblade (f) and exhausted core of a lighter colored flint type.

retusjerte mikroflekken kan være en del av en pilspiss/mikrolitt eller et bor.

Ett fragment av metarhyolitt med retusjert sidekant kan være en skraper (fig. 2.2.7.5 k).

Flekkematerialet

Flint

I det uretusjerte flekkematerialet dominerer flekker tydelig over mikroflekker (jf. tab. 2.2.7.3). Flekkematerialet er svært fragmentert: Av de til sammen drøyt 100 flekkene og mikroflekkene er bare 5 flekker og 2 mikroflekker hele. Blant de fragmenterte flekkene dominerer proksimalender, mens det er en jevnere fordeling av proksimal-, medial- og distaldeler blant mikroflekkene.

Flekkene utgjør 30 % av flintmaterialet fra lokaliteten og viser at flintbearbeidingen har vært rettet mot nettopp flekkeproduksjon (jf. Solheim 2013: 259). Flekkene (fig. 2.2.7.6 a–b, d–e) oppviser stor morfologisk variasjon og liten grad av parallellitet. Mikroflekkene (fig. 2.2.7.6 c og f) synes ikke å være resultat av en spesialisert mikroflekkeproduksjon, da sidekantene har liten grad av parallellitet.

Kvarts

Mikroflekken og de fem flekkene av kvarts er fragmenterte. Kvartsen på lokaliteten har flere naturlige sprekker og inklusjoner. Kvaliteten på melkekvartsen kan ha gjort det vanskelig å produsere hele flekker.

Kjerner

Flint

Flintkjernen (fig. 2.2.7.6 h) er oppbrukt og knust, slik at bare en plattform er synlig. Plattformen er ikke fasettert. Det er ikke mulig å bestemme om kjernen har vært ensidig, eller om den har hatt to plattformer. De seks kjernefragmentene av flint består av ett plattformfragment og fem sidefragmenter.

Kvarts

To kvartskjerner ble funnet. Den ene er en plattformkjerne som det er slått flekker og flekkelignende avslag av, den andre er en uregelmessig kjerne. Plattformkjernen er ensidig og bærer spor av å ha vært understøttet i form av knusespor i bunnen. Kjernen bør ses som oppbrukt, da den er vanskelig å redusere videre på grunn av ugunstige vinkler. De siste forsøkene

på reduksjon har også resultert i knust plattform. Baksiden av kjernen inneholder urenheter i form av en annen bergart.

Den uregelmessige kvartskjernen har tre mulige plattformer. Stykket kjernen er laget av, har hatt flere naturlige sprekker. Dette har resultert i rette spalteflater og hengsler, der slaget har stoppet i de naturlige sprekke i kvartsen, og kan være årsaken til at kjernen ser ut til å ha fått flere plattformer før den ble kastet. Også denne kjernen har partier med inklusjoner av bergart.

FUNNSPREDNING OG AKTIVITETSOMRÅDER

Det undersøkte området omfatter to adskilte aktivitetsområder, ett i sør og ett lavereliggende ved et mulig båtøpptrekk i nord. For å drøfte om konsentrasjonene kan stamme fra samme opphold på stedet, vil funnmaterialet fra de to konsentrasjonene først behandles hver for seg, før et tolkningsforslag for lokaliteten presenteres.

Kvastad A5-6 sør

Det funnførende området på platået på Kvastad A5-6 sør lå mellom 47,4 og 48,5 moh. Innenfor dette området kan tre mindre konsentrasjoner skiller ut, to flintkonsentrasjoner (fig. 2.2.7.7) og en konsentrasjon med bergart (fig. 2.2.7.10). Det ble bare funnet fem fragmenter av kvarts på denne delen av lokaliteten.

Materialet fra de to flintkonsentrasjonene består i hovedsak av avfall fra flekkeproduksjon (fig. 2.2.7.8). I den vestlige av de konsentrasjonene er det produsert flekker av en lys, melert flint. En kjerne av samme flinttype ble funnet i konsentrasjonen. Kjernen er sterkt nedarbeidet, og bare én plattformkant er synlig. I den østlige av konsentrasjonene har det blitt produsert flekker av en mørkere, semimatt flinttype. Det ble ikke funnet noen kjerne av denne flinttypen, men flere kjernefragmenter.

Det er lite sekundærbearbeidet materiale av flint blant funnene fra Kvastad A5-6 sør: to mikrolitter og tre mikrostikler i tillegg til én retusjert flekke, én retusjert mikroflekk og ett fragment med retusj. Det kan dermed ikke påvises noen utbredt redskapsbruk her, og det sekundærbearbeidede materialet tolkes som spor etter enkelthendelser med produksjon og utskifting av redskaper. Mikrolittene er laget av andre flinttyper enn de innsamlede, uretusjerte flekkene fra samme del av lokaliteten. Mikrolittene antas derfor å ha blitt tilvirket på et annet sted enn Kvastad A5-6. Dette innebærer at mikrolittene trolig har vært skjeflet i ett eller flere komposittredskaper og har blitt skiftet

ut med nye egger som har blitt produsert på lokaliteten. De fleste av de sekundærbearbeidede funnene kan markere et eget aktivitetsområde for omskjefting, som ligger like øst for flintkonsentrasjonene på Kvastad A5-6 sør (fig. 2.2.7.9).

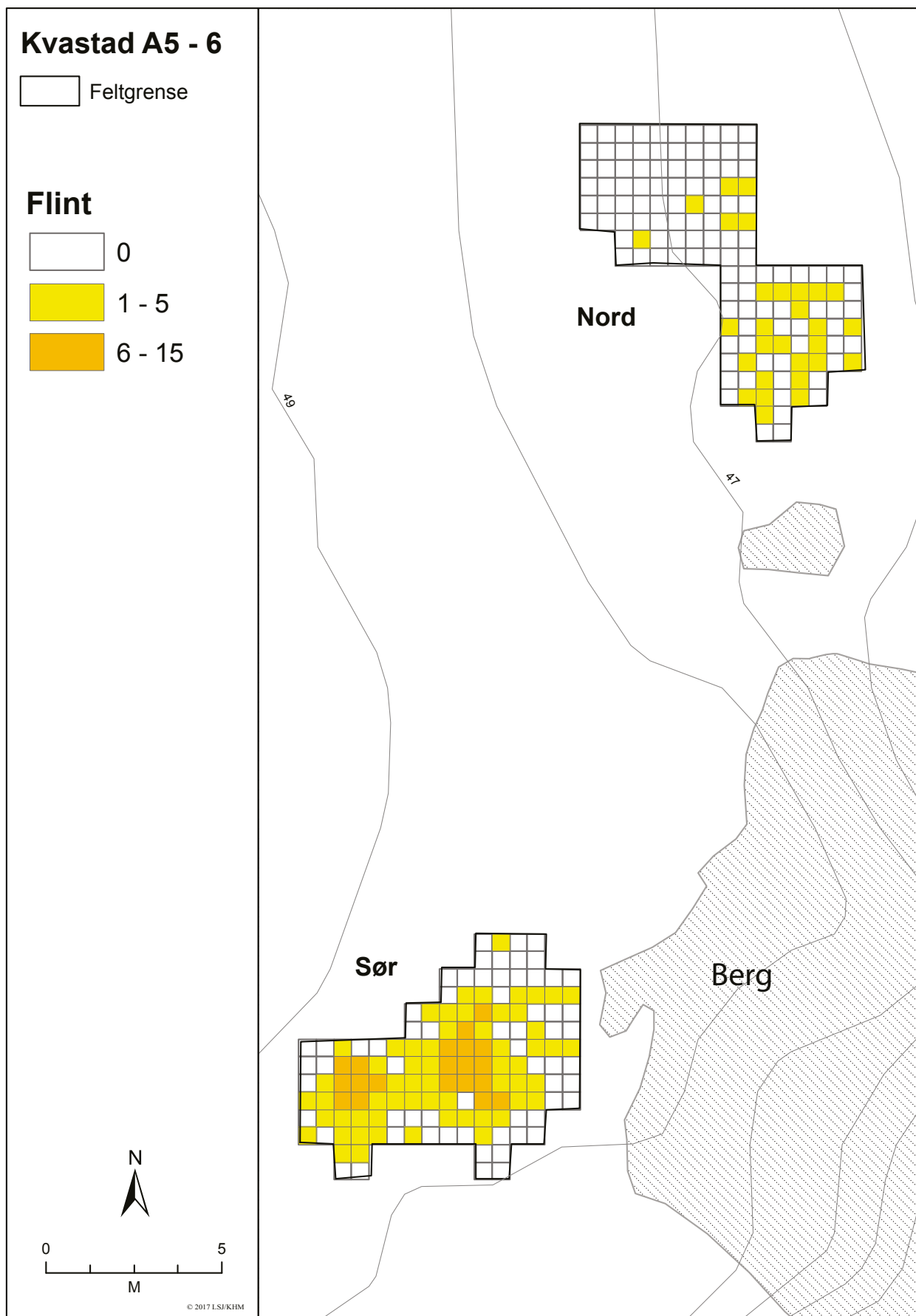
I konsentrasjonen med bergart (fig. 2.2.7.10) er det funn av både metarhyolitt og en annen vulkansk bergart. Tre øksefragmenter av metarhyolitt ble funnet på Kvastad A5-6 sør, i tillegg til kjerneøksen av vulkansk bergart. Kjerneøksen ble funnet sammen med avslag og fragmenter av samme bergart, som kan sammenføres med øksen. Sammenføyningen viser at kjerneøksen og avfallet er resultat av omhugging av en større øks. Eggen har blitt skjerpet opp ved gjentatte slag på eggghjørnene parallelt med eggfasetten, i likhet med eggoppskjerpning på skiveøkser (Andersson mfl. 1975: 10–11). Gjentatte oppskjerpingsavslag på eggpartiet har snudd eggen. Alle funnene av denne vulkanske bergarten ble gjort innenfor et område på 2 m², men avslaget som ødela eggpartiet, og som sannsynligvis er årsaken til at øksen ble deponert, ble ikke funnet.

Et aspekt som gjenspeiles i det littiske funnmaterialet fra Kvastad A5-6 sør, er at ferdige økser og redskaper har blitt omarbeidet på stedet. Aktivitetene på denne delen av lokaliteten kan betraktes som spesialisert og knyttet til omskjefting av redskaper.

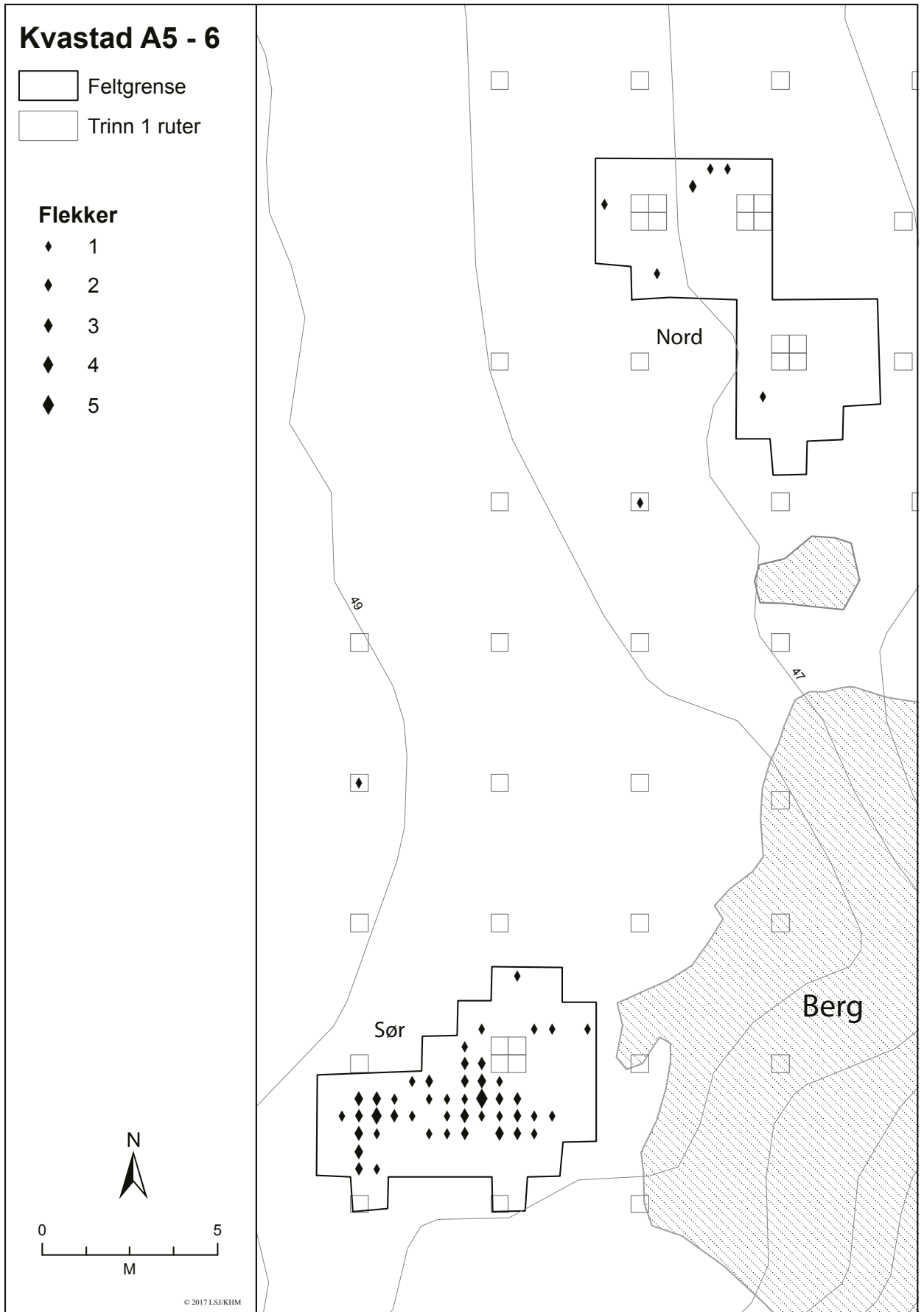
Kvastad A5-6 nord

Det nordre aktivitetsområdet på lokaliteten lå på en skrånende flate mellom 45,7 og 47 moh. ca. 15 meter nord for Kvastad A5-6 sør. Hovedmengden av gjenstandsfunnene fra Kvastad A5-6 nord er av kvarts. Funnspredningen er noe uskarpt avgrenset (fig. 2.2.7.11). Dette kan skyldes gjentatte besøk på stedet eller at funnene gradvis har blitt forskjøvet på grunn av hellingen i terrenget. Enkelte flekker av kvarts har blitt produsert her, men flekkeproduksjon er ikke et fremtredende trekk i kvartsbearbeidingen på lokaliteten. En plattformkjerne/flekkkerne og en uregelmessig kjerne av kvarts ble funnet her på lokalitetens nordre del. Tar man funnmengden i betraktning, kan samtlige 460 kvartsfunn stamme fra reduksjonen av disse kjernene. Ingen av kvartsfunnene er sekundærbearbeidet. Kvartsfunnene tolkes derfor som spor etter ett eller flere tilfeller av primærbearbeiding av kvarts på stedet.

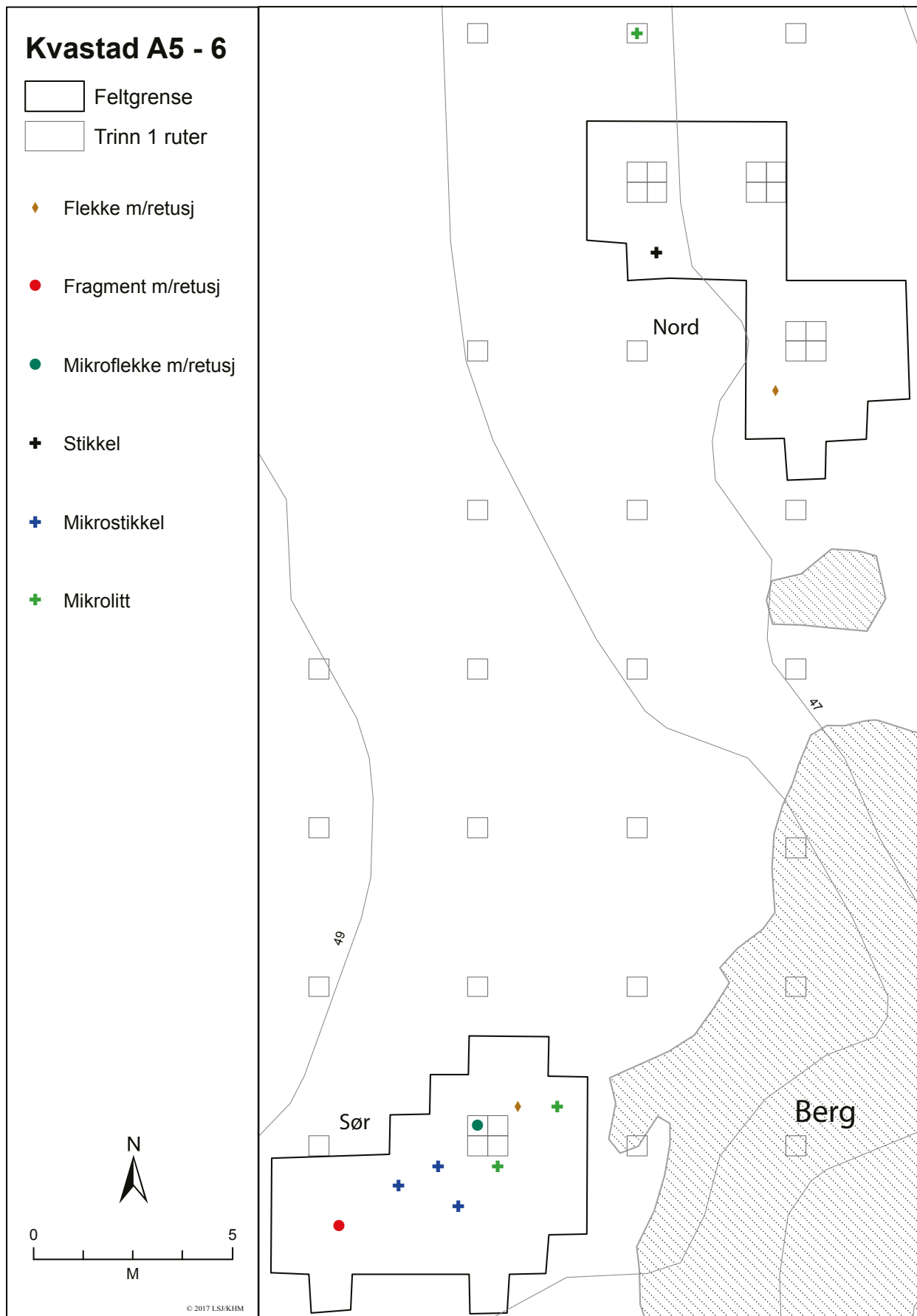
Funnene av metarhyolitt (fig. 2.2.7.10) og flint (fig. 2.2.7.7) lå spredt på Kvastad A5-6 nord. Metarhyolittfunnene kan ses som utkast eller som spor av at menneskene har flyttet seg rundt på lokaliteten underveis i bearbeidingen av dette materialet. I tillegg til øksefragmenter foreligger det ett fragment av metarhyolitt med retusj. Fragmentet kan være av en skraper.

Figur 2.2.7.7: Spredning av alle flintfunn på Kvastad A5-6. Ill.: L.S. Johannessen / KHM.
Figure 2.2.7.7: Distribution of finds of flint at Kvastad A5-6.

Figur 2.2.7.8: Spredning av flekker på Kvastad A5-6. Ill.: L.S. Johannessen / KHM.
Figure 2.2.7.8: Distribution of blades at Kvastad A5-6.

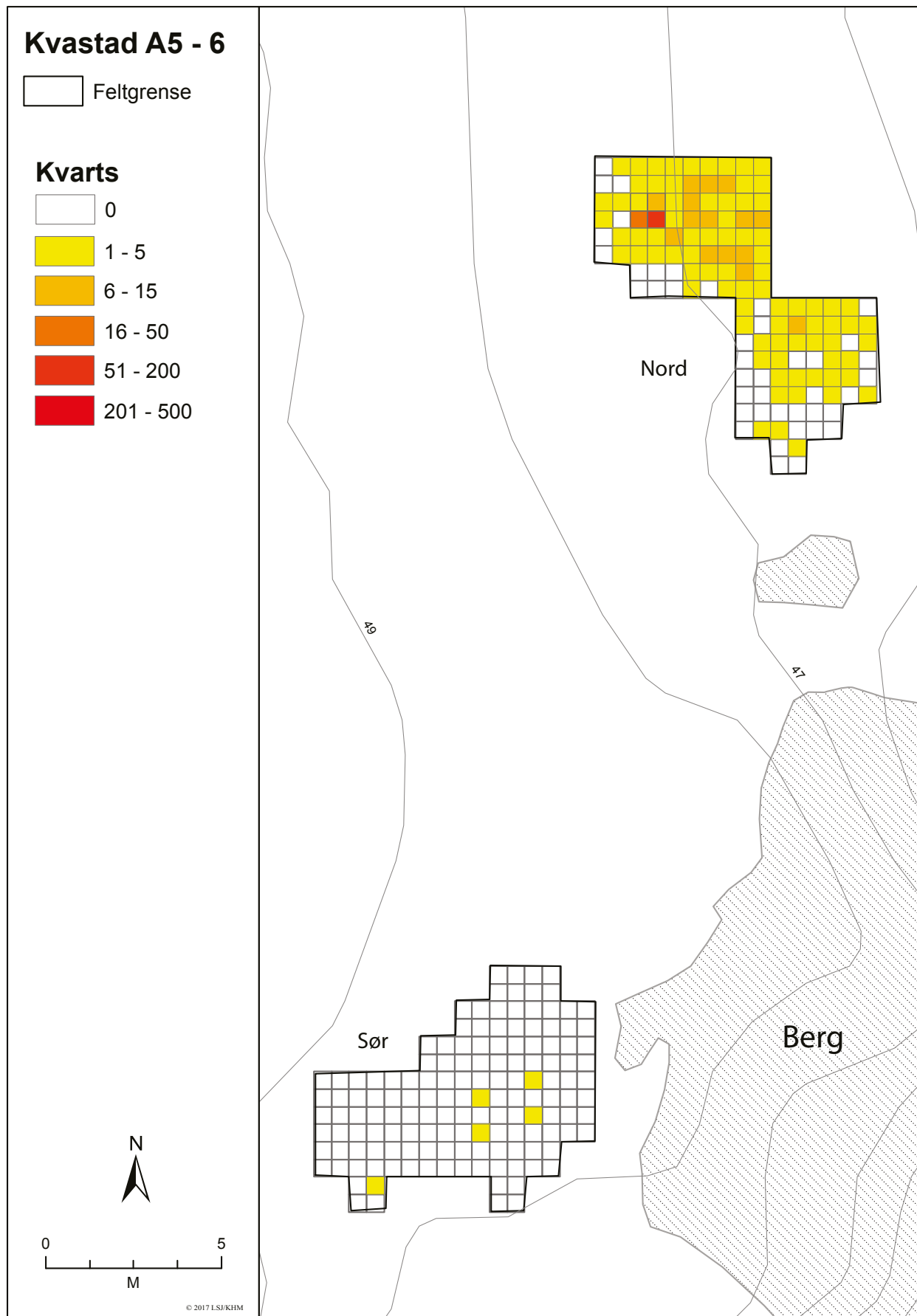

Figur 2.2.7.9: Spredning av sekundærbearbeidet flint på Kvastad A5-6. Ill.: L.S. Johannessen / KHM.

Figure 2.2.7.9: Distribution of secondarily modified flint finds at Kvastad A5-6.

Figur 2.2.7.10: Spredning av alle bergartsfunn på Kvastad A5-6. Ill.: L.S. Johannessen / KHM.
Figure 2.2.7.10: Distribution of finds of metarhyolite and volcanic rocks at Kvastad A5-6.

Figur 2.2.7.11: Spredning av alle kvartsfunn på Kvastad A5-6. Ill.: L.S. Johannessen / KHM.
Figure 2.2.7.11: Distribution of finds of quartz at Kvastad A5-6.

Også flintfunnene i dette aktivitetsområdet kan tolkes som utkast. Tre funn er sekundærbearbeidet: en flekke med retusj (skraper) og en stikkel samt en mikrolitt som ble funnet like nord for funnkonsentrasjonen i en rute gravd i trinn 1 (fig. 2.2.7.9). Disse redskapene kan representere begrenset redskapsbruk under et kort opphold på stedet.

DATERING OG BRUKSFASER

Datering ut fra strandlinje og typologi

Kurven over det lokale landhevingsforløpet viser at de undersøkte områdene på Kvastad A5-6 ble tilgjengelig, tørt land omkring 8500–8300 f.Kr. (jf. Romundset, kap. 3.2, denne bok). Opphold på stedet kan dermed ikke være eldre enn slutten av tidligmesolittisk tid / overgangen til mellommesolittisk tid. Lokaliteten vil på den tiden ha ligget ved en lun bukt inne i en fjordarm som har vært særlig godt skjermet mot vest og nord. Fra platået i sør har man hatt god oversikt over området på Kvastad der det er undersøkt flere lokaliteter som har vært noenlunde samtidige (Stokke mfl., kap. 2.2.5; Darmark mfl., kap. 2.2.6; Stokke og Reitan, kap. 2.5.5, alle denne bok). I tillegg har man hatt oversikt over inn- og utfart på fjorden.

Øksematerialet fra lokaliteten består av en kjerneøks og øksefragmenter av metarhyolitt og bergart som, på bakgrunn av teknologiske trekk, ser ut til å være en mellomform mellom kjerneøkser og skiveøkser. Metarhyolitt er dokumentert brukt i økseproduksjon på lokaliteter som er strandlinjedatert til perioden 8850–8400 f.Kr. i Telemark og Vestfold (Jaksland 2012c, 2012d; Eigeland 2014a; Fossum 2014a), mens kjerneøkser finnes i det arkeologiske materialet fra rundt 8600 f.Kr. i Oslofjord-området (Eymundsson mfl. 2017; jf. Reitan 2016: 42).

Høydeforskjellen mellom de to aktivitetsområdene på lokaliteten kan være av betydning når det gjelder datering. Det er omtrent to meter i høydeforskjell mellom de laveste punktene i de to områdene. Dette innebærer at Kvastad A5-6 sør kan representere ett eller flere besøk da havnivået var rundt 45 meter høyere enn i dag (ca. 8400 f.Kr.), mens funnene fra Kvastad A5-6 nord kan stamme fra ett eller flere besøk da havnivået var rundt 43 meter høyere enn i dag (tidligst ca. 8300 f.Kr.). Skjevtrekantmikrolitten fra Kvastad A5-6 nord dateres typologisk til mellommesolittikum (jf. Jaksland 2001; Mansrud 2013a). Dette funnet indikerer at funnene fra den nordlige delen av lokaliteten er yngre enn dem fra Kvastad A5-6 sør.

Gjenstandsfunnene fra Kvastad A5-6 sør omfatter blant annet én kjerneøks, fragmenter av

kjerne- eller skiveøkser, lansettmikrolitter og mikrostikler. Funnmaterialet og strandlinjedateringen for dette aktivitetsområdet samsvarer; platået har trolig blitt besøkt i slutten av tidligmesolittikum (jf. Jaksland 2014).

TOLKNING AV LOKALITETEN

Som vist ovenfor stammer trolig de to aktivitetsområdene på Kvastad A5-6 fra ulike besøk i ulike perioder. Funnene fra Kvastad A5-6 sør ser ut til å stamme fra ett eller flere kortvarige besøk i slutten av tidligmesolittikum, mens funnene fra Kvastad A5-6 nord kan stamme fra ett eller flere korte besøk ved overgangen til eller i begynnelsen av mellommesolittikum. Kvartsfunnene fra lokalitetens nordlige del representerer primærbearbeiding av kvarts på stedet ved én eller flere anledninger, mens metarhyolitt- og flintfunnene fra samme område tolkes som utkast eller spor etter begrenset bearbeiding og bruk av disse råstoffene. Bergarts- og metarhyolittfunnene fra platået på Kvastad A5-6 sør tolkes som spor etter omhugging av ferdige økser. Det ble gjort sammenføyningsforsøk på metarhyolittmaterialet fra lokalitetens søndre og nordre del for å undersøke om funn fra samme huggesekvens kunne gjenfinnes i begge aktivitetsområdene. Ingen vellykkede sammenføyninger kunne gjøres mellom funn fra nord og sør på Kvastad A5-6. Dette styrker tolkningen av de to aktivitetsområdene på lokaliteten som separate og ikke samtidige.

Flere av de tidligmesolittiske lokalitetene som er undersøkt rundt den forhistoriske bukten på Kvastad, kan være samtidige, og området bør muligvis ses på som en samling av flere lokaliteter med ulike funksjoner.

Ein samlingsstad treng heller ikkje manifestere seg arkeologisk som ein stor einskild buplass, han kan ha form [...] av fleire små separate einingar som er i bruk samstundes. Samlingar av små separate lokalitetar [...] kan ut frå dette perspektivet vere plausible samlingslokalitetar, sjølv om dei ikkje liknar ein «arkeologisk base camp». (Waraas 2001: 107)

Kvastad A5-6 sør kan ha inngått som en spesialisert lokalitet i et større aktivitetsområde rundt bukten på Kvastad i slutten av tidligmesolittikum. Lokaliteten lå da i utkanten av dette aktivitetsområdet, men strategisk plassert ved ett av de to sundene som har ledet inn til bukten (fig. 2.2.7.1). Fra lokaliteten har man hatt oversikt over inn- og utfart på fjorden samt over fiskestimer og fangstmuligheter. Lokaliteten kan på denne måten tolkes som en *special-purpose*

site, for eksempel en jaktpost eller et utsiktspunkt (jf. Binford 1983a). Ifølge Binford (1983b: 284) vil man på slike lokaliteter arbeide på gjenstander som er tatt med til lokaliteten når det er dødtid, i påvente av at aktiviteten kan utføres; avfall vil derfor i hovedsak stamme fra bearbeiding av delvis ferdige produkter. Samlet sett vitner funnmaterialet fra Kvastad A5-6 om omarbeiding og omskjefting av redskaper som er tatt med til lokaliteten. Dersom funnene stammer fra flere besøk, har lokalitetens funksjon blitt opprettholdt gjennom bruksfasen. I den andre enden av bukten lå lokaliteten Kvastad A1, som kan ha hatt en lignende funksjon (jf. Stokke mfl., kap. 2.2.5, denne bok). Ut fra et perspektiv der disse lokalitetene kan ha hatt en spesialisert funksjon som utsiktspunkter i forbindelse med jakt/fiske, er det interessant å merke seg at lokalitetene kan ha blitt brukt vekselvis ved ulike vindretninger. Dersom lokalitetene heller primært har fungert som utsiktspunkter for å holde oversikt over inn- og utfart, kan det ha vært aktuelt å ha speidere på begge lokalitetene siden de ligger ved to ulike ankomstruter.

De to små flintkonsentrasjonene på Kvastad A5-6 sør stammer fra flekkeproduksjon fra to ulike kjerner. Den romlige relasjonen mellom disse reduksjonssekvensene viser at de kan være spor etter ett besøk.

Sammenføyningsforsøk utført på flekkematerialet viser at reduksjonssekvensene er ufullstendige. Få primær- og sekundæravslag og fravær av flekker fra den innledende flekkeproduksjonen fra kjernene viser at kjernene sannsynligvis ble produsert et annet sted og tatt med til Kvastad A5-6. Der ble kjernene redusert ytterligere, før emner til redskaper ble tatt med videre. Denne mobiliteten gjenspeiles også i det sekundærbearbeidede flintmaterialet, som er produsert av andre flinttyper enn flekkene på Kvastad A5-6 sør og derfor må ha blitt tatt med som ferdige redskaper eller emner til lokaliteten.

Det er påfallende at funnmaterialet er lite, og at det ikke ble påvist noen strukturer på lokaliteten. Mengden av varmpåvirket flint (10,1 %) viser imidlertid at det kan ha vært ildsteder på lokaliteten, men det er ingen konsentrasjoner av varmpåvirket flint som kan indikere hvor de eventuelle ildstedene har vært. Ufullstendige reduksjonssekvenser og et svært begrenset sekundærbearbeidet materiale tolkes som resultat av begrenset produksjon, utplukking av emner, bruk av redskaper og omskjefting på lokaliteten. Kvastad A5-6 tolkes som en spesialisert lokalitet med spor etter ett eller flere korte opphold som kan ha sammenheng med aktiviteten på de andre undersøkte lokalitetene på Kvastad.